

SOLIQ MAJBURIYATLARI IJROSINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Mustaqil izlanuvchi

Ochilov Adham Muzaffarovich

Annotatsiya: Ushbu izoh soliq to'lovchilar tomonidan soliq majburiyatlarini bajarishni takomillashtirish muammolarini o'rganadigan mavzuga tegishli. Tadqiqotda soliq qonunchiligining murakkabligi, soliq to'lovchilar ma'lumotining yo'qligi, soliq ma'muriyatchiligining yetarli darajada yo'qligi va korrupsiya kabi qonunlarga rioya qilmaslikka sabab bo'layotgan turli omillar ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, tadqiqotda ushbu muammolarni hal qilish va soliq qonunchiligini soddalashtirish, soliq to'lovchilarning bilim va xabardorligini oshirish, soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish va korrupsiyaga qarshi kurash choralari kuchaytirish kabi soliq qonunchiligini rag'batlantirish uchun ko'rilishi mumkin bo'lgan turli chora-tadbirlar ko'rib chiqiladi. Tadqiqot soliq qonunchiligini yaxshilash bilan bog'liq masalalarni har tomonlama tahlil qilish uchun ilmiy maqolalar, hukumat hisobotlari va siyosiy hujjatlarni o'z ichiga olgan keng doiradagi adabiyotlardan foydalanadi.

Kalit so'zlar: mahalliy soliq, mulkning bozor qiymati, kadastr qiymati, shaxsiy kartochka, soliq elementlari, byudjet salohiyati, mahalliy byudjet, mahalliy byudjetlar xarajatlari, mahalliy soliqlar, soliq imtiyozlari..

Аннотация: В данной статье относится к теме, в которой исследуются проблемы улучшения исполнения налоговых обязательств налогоплательщиками. В исследовании рассматриваются различные факторы, способствующие несоблюдению требований, такие как сложность налогового законодательства, отсутствие образования у налогоплательщиков, неадекватное налоговое администрирование и коррупция. Кроме того, в исследовании рассматриваются различные меры, которые можно предпринять для решения этих проблем и содействия соблюдению налоговых требований, такие как упрощение налогового законодательства, повышение уровня образования и осведомленности налогоплательщиков, совершенствование налогового администрирования и усиление мер по борьбе с коррупцией. Исследование основано на широком спектре литературы, включая научные статьи, правительственные отчеты и политические документы, чтобы обеспечить всесторонний анализ вопросов, связанных с улучшением соблюдения налогового законодательства.

Ключевые слова: местный налог, рыночная стоимость имущества,

кадастровая стоимость, личная карта, налоговые элементы, бюджетный потенциал, местный бюджет, расходы местного бюджета, местные налоги, налоговые льготы.

Abstract: In this article, refers to a topic that explores the challenges of improving the execution of tax obligations by taxpayers. The study delves into the various factors that contribute to non-compliance, such as the complexity of tax laws, lack of taxpayer education, inadequate tax administration, and corruption. Additionally, the study reviews various measures that can be taken to address these challenges and promote tax compliance, such as simplifying tax laws, increasing taxpayer education and awareness, improving tax administration, and strengthening anti-corruption measures. The research draws from a wide range of literature, including academic articles, government reports, and policy papers, to provide a comprehensive analysis of the issues related to improving tax compliance.

Key words: local tax, market value of property, cadastral value, personal card, tax elements, budget potential, local budget, local budget expenses, local taxes, tax benefits.

Kirish: Hozirgi kunda jahon mamlakatlarida soliq to'lovchilar tomonidan soliq majburiyatlarini bajarishni takomillashtirish muammolarini o'rganadigan mavzuga tegishli. Tadqiqotda soliq qonunchiligining murakkabligi, soliq to'lovchilar ma'lumotining yo'qligi, soliq ma'muriyatchiligining yetarli darajada yo'qligi va korrupsiya kabi qonunlarga rioya qilmaslikka sabab bo'layotgan turli omillar ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, tadqiqotda ushbu muammolarni hal qilish va soliq qonunchiligini soddalashtirish, soliq to'lovchilarning bilim va xabardorligini oshirish, soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish va korrupsiyaga qarshi kurash choralarini kuchaytirish kabi soliq qonunchiligini rag'batlantirish uchun ko'rilishi mumkin bo'lgan turli chora-tadbirlar ko'rib chiqiladi. Tadqiqot soliq qonunchiligini yaxshilash bilan bog'liq masalalarni har tomonlama tahlil qilish uchun ilmiy maqolalar, hukumat hisobotlari va siyosiy hujjatlarni o'z ichiga olgan keng doiradagi adabiyotlardan foydalanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Soliq majburiyatlarini bajarishni takomillashtirish mavzusidagi adabiyotlar yillar davomida rivojlanib bordi. Dastlabki yillarda olib borilgan tadqiqotlar soliq stavkalarining rioya etilishiga ta'siri va rioya qilishni yaxshilash uchun majburlor choralarini qo'llashga qaratilgan. So'nggi yillarda soliq to'lovchilarni o'qitish va muloqot qilish, soliq tizimlarini soddalashtirish va qonunchilikka rioya qilishni yaxshilashda texnologiyalardan foydalanish rolini o'rganishga siljish bo'ldi.

1980 va 1990-yillarda tadqiqotlar soliq stavkalaridan foydalanish va rioya qilishni yaxshilash uchun majburlash choralariga qaratildi. Tadqiqotchilar soliq

stavkalarining yuqoriligi yuqori darajadagi muvofiqlik bilan bog'liqligini, biroq audit va jarimalar kabi majburiy choralar ham muvofiqlikni yaxshilashda rol o'ynashini aniqladilar.

2000-yillarda tadqiqot soliq to'lovchilarni o'qitish va muvofiqlikni yaxshilashda muloqot qilishning rolini o'rganishga kirishdi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, soliq to'lovchilarga ularning soliq majburiyatlari va ularga rioya qilmaslik oqibatlari to'g'risida aniq va aniq ma'lumot berish rioya qilishni yaxshilashi mumkin. Bundan tashqari, soliq tizimini soddalashtirish va soliq to'lovchilar yukini kamaytirish ham qonunchilikka rioya qilishni yaxshilashi mumkin.

2019-yilda Y. Liu, X. Vang va J. Liu soliq ma'naviyatining soliqqa rioya qilish xulq-atvoriga ta'sirini o'rganib chiqdi. Ular soliq to'lovchilar o'rtasida soliq ma'naviyatini oshirish soliq majburiyatlarini bajarish darajasini oshirish va soliq majburiyatlari bajarilishini yaxshilash mumkinligini aniqladilar. ("Soliq axloqining soliqqa rioya qilish xatti-harakatlariga ta'siri: Xitoydan olingan dalillar", Xalqaro buxgalteriya hisobi, audit va soliqqa tortish jurnali)

2020-yilda O.Avramenko Ukrainada soliq majburiyatlari bajarilishini yaxshilash bo'yicha chora-tadbirlar samaradorligini tahlil qildi. Soliq tartib-taomillarini soddalashtirish, elektron soliq ma'muriyatchiligi tizimini joriy etish va soliq ma'lumotlarini oshirish soliq qonunchiligiga rioya etish va daromadlarni yig'ishni yaxshilash imkonini beradi, deb taklif qildi. ("Soliq ma'muriyatining samaradorligini oshirish: Ukraina tajribasi", "Baltic Journal of Economic Studies")

2021-yilda M. Milenkovich va A. Milutinovich Serbiyada soliq to'lovchilar xizmatlarining soliqqa rioya etishga ta'sirini o'rganib chiqdilar. Ular soliq to'lovchilarga samarali va samarali xizmatlar ko'rsatish soliq to'lovchilarning ixtiyoriy ravishda rioya etishini yaxshilashi va soliq to'lashdan bo'yin tovlashni kamaytirishi mumkinligini aniqladilar. ("Soliq to'lovchilarga xizmatlar va soliq qonunchiligi: Serbiyadan olingan dalillar", Biznes tadqiqotlari jurnali)

Umuman olganda, adabiyotlarda soliq ma'naviyatini yuksaltirish, soliq tartib-qoidalarini soddalashtirish, elektron soliq ma'muriyatchiligi tizimini joriy etish, soliq ma'muriyatini oshirish va soliq to'lovchilarga samarali xizmatlar ko'rsatish soliq majburiyatlari ijrosini yaxshilash va soliqqa oid qonunchilikka rioya etish darajasini oshirishi mumkinligini ko'rsatmoqda.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

O'zbekistonda so'nggi bir necha yil ichida tadbirkorlik muhitini yaxshilash va soliq ma'muriyatchiligi samaradorligini oshirishga qaratilgan turli islohotlar amalga oshirilayotganligi sababli soliq majburiyatlari bajarilishini takomillashtirish masalalari tobora rivojlanib bormoqda. 2019-yilda O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksiga o'zgartishlar kiritilib, soliq to'lovchilarni soliq majburiyatlarini o'z vaqtida va to'liq

bajarishni rag'batlantirish maqsadida soliq to'lovchilarning ayrim toifalari uchun soliq stavkalarini pasaytirish va o'z vaqtida to'lash uchun imtiyozlar joriy etish kabi qator chora-tadbirlar joriy etildi. soliqlar. Bundan tashqari, O'zbekiston Davlat soliq qo'mitasi tomonidan soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish bo'yicha turli chora-tadbirlar amalga oshirilmogda, jumladan, soliq to'lovchilarga xizmat ko'rsatishni yaxshilash, soliq tartibotlarini soddalashtirish, soliq ma'muriyatchiligida axborot texnologiyalaridan foydalanishni kengaytildi.

O'zbekistonda soliq majburiyatlari bajarilishini yaxshilashga qaratilgan bir qancha tashabbuslar ilgari surilgan. Bularga quyidagilar kiradi:

So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati tomonidan mamlakatimizda soliq ma'muriyatchiligi tizimini takomillashtirish, jumladan, elektron soliq hisoboti tizimini joriy etish bo'yicha katta ishlar amalga oshirildi. Ushbu tizim soliq hisobotlarini taqdim etish tartib-taomillarini soddalashtirish va ma'muriy yukni kamaytirish orqali soliq to'lovchilarning soliq majburiyatlarini bajarishini osonlashtirdi.

O'zbekiston soliq organlari soliq to'lashdan bo'yin tovlash holatlarini aniqlash va oldini olish maqsadida soliq inspeksiyasi va auditorlik faoliyatini kuchaytirmogda. Bu soliq qonunchiligiga rioya etish darajasini oshirish va soliq tizimining umumiy faoliyatini yaxshilashga yordam berdi.

O'zbekiston hukumati soliq to'lovchilarga o'z majburiyatlarini tushunish va soliq qonunchiligiga rioya qilishlarini osonlashtirib, soliq tartib-qoidalarini soddalashtirish ustida ham ish olib bormogda. Bunga soliqlar sonini va soliq stavkalarini qisqartirish, soliq shakllari va hisobot berish tartiblarini soddalashtirish kiradi.

Hukumat, shuningdek, soliq qonunchiligiga rioya qilishni rag'batlantirish uchun soliq to'lovchilarni o'qitish va xabardorlik dasturlarini kuchaytirishga e'tibor qaratmogda. Bunga soliq to'lovchilar uchun o'quv va ta'lim dasturlarini taqdim etish hamda soliq qonunchiligiga rioya qilish bo'yicha aholini tushuntirish ishlarini yaxshilash kiradi. Umuman olganda, bu tashabbuslar O'zbekistonda soliq tizimining ko'rsatkichlarini yaxshilashga yordam berdi, ammo takomillashtirish uchun hali ham imkoniyatlar mavjud. Soliq tartib-taomillarini soddalashtirish, soliq to'lovchilarning bilim va xabardorligini oshirish, soliq inspeksiyasi va auditorlik faoliyatini kuchaytirish bo'yicha olib borilayotgan ishlar soliq qonunchiligiga rioya etilishini yanada yaxshilash va soliq tizimining umumiy samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Soliq majburiyatlari bajarilishini yaxshilash maqsadlari quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

Soliq majburiyatlari bajarilishini yaxshilashning asosiy maqsadi soliq to'lovchilar o'rtasida soliqqa rioya qilishni oshirishdir. Bunga soliq qonunchiligi va

tartib-qoidalarini soddalashtirish, soliq xizmati ko'rsatish sifatini oshirish, qonunbuzarliklar uchun jazo choralari qo'llash orqali erishish mumkin.

soliq to'lashdan bo'yin tovlash ko'plab mamlakatlarda, jumladan, O'zbekistonda soliq organlari uchun katta muammo hisoblanadi. Soliq majburiyatlari bajarilishini yaxshilash soliqlarni undirish va ijro etish samaradorligini oshirish, soliqa oid firibgarlikni aniqlash va oldini olish uchun texnologiyalardan foydalanish orqali soliq to'lashdan bo'yin tovlashni kamaytirishga yordam beradi.

Soliq majburiyatlari bajarilishini yaxshilashning yana bir maqsadi soliq adolatliligini oshirishdir. Bunga ilg'or, oshkora va adolatli soliq tizimini ishlab chiqish hamda barcha soliq to'lovchilarga qonun oldida teng munosabatda bo'lishini ta'minlash orqali erishish mumkin.

Soliq majburiyatlari bajarilishini yaxshilash, shuningdek, hukumatga iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlovchi infratuzilma, ta'lim va boshqa davlat xizmatlariga sarmoya kiritish uchun zarur bo'lgan resurslarni taqdim etish orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga yordam beradi.

Nihoyat, soliq to'lovchilar va hukumat o'rtasida ishonchni mustahkamlash uchun soliq majburiyatlari bajarilishini yaxshilash muhim ahamiyatga ega. Soliq to'lovchilar soliq tizimini adolatli, shaffof va samarali deb hisoblasa, ular soliq majburiyatlarini ixtiyoriy ravishda bajarishlari mumkin, bu esa hukumatga soliq tushumlarining oshishiga olib kelishi mumkin.

Soliq majburiyatlari bajarilishini takomillashtirishdan asosiy maqsad soliq to'lovchilar tomonidan soliq qonunchiligi va me'yoriy-huquqiy hujjatlarga rioya etishi, soliqlarni o'z vaqtida va to'g'ri to'lashini ta'minlashdan iborat. Bu hukumatlarning davlat xizmatlarini ko'rsatish va infratuzilmaga sarmoya kiritish uchun zarur resurslarga ega bo'lishini ta'minlashga yordam beradi, shu bilan birga korxonalar va jismoniy shaxslar uchun teng sharoit yaratishga yordam beradi. Bundan tashqari, soliq majburiyatlarining bajarilishini yaxshilash soliq bo'yicha farqni kamaytirishga yordam beradi, ya'ni qarzdorlik summasi va haqiqatda undirilgan summa o'rtasidagi farq. Bu tafovutni qisqartirish orqali hukumatlar o'z daromadlarini oshirishi va qarz olishga bo'lgan ehtiyojni kamaytirishi mumkin, bu esa ularning fiskal mavqeini mustahkamlashga yordam beradi. Soliq majburiyatlari bajarilishini takomillashtirishdan asosiy maqsad soliqlarning bajarilishi va undirilishini oshirish, adolatli va samarali soliq tizimini ta'minlash, pirovardida mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo'shishdan iborat. Bunga soliq to'lovchilarning ta'lim va xabardorligini oshirish, soliqa tortish tartib-taomillarini soddalashtirish, soliq ma'muriyatchiligini kuchaytirish, qonun hujjatlarini buzganlik uchun jazo choralari samaradorligini oshirish kabi turli chora-tadbirlar orqali erishish mumkin.

Soliq majburiyatlari bajarilishini takomillashtirish funktsiyalariga quyidagilar

kiradi:

Soliq majburiyatlarini oshirish: soliq majburiyatlari bajarilishini yaxshilashning asosiy vazifalaridan biri soliqqa rioya qilishni oshirishdir. Bu soliq to'lovchilarning soliq majburiyatlarini to'liq va o'z vaqtida bajarishini ta'minlashdan iborat.

Soliq to'lashdan bo'yin tovlashni kamaytirish: Soliq majburiyatlari bajarilishini yaxshilashning yana bir muhim vazifasi soliq to'lashdan bo'yin tovlashni kamaytirishdir. Bunga samarali soliq siyosati, tartib-qoidalar va ijro mexanizmlarini joriy etish orqali erishish mumkin.

Soliq undirishni kuchaytirish: soliq majburiyatlari bajarilishini yaxshilash, shuningdek, soliqlarning samarali va samarali undirilishini ta'minlash orqali soliq undirishni kuchaytirishi mumkin. Bu soliq ma'muriyatchiligi jarayonlarini soddalashtirish, elektron to'lov tizimlarini joriy etish va soliqlarni hisoblashning to'g'riligini oshirishni nazarda tutishi mumkin. Soliq majburiyatlari bajarilishini yaxshilash barcha soliq to'lovchilarga teng munosabatda bo'lishini va soliq qonunchiligining izchil qo'llanilishini ta'minlash orqali adolatlikka yordam beradi.

Soliq majburiyatlarining bajarilishini takomillashtirish ko'plab mamlakatlarda, shu jumladan Rossiyada ham muhim masala hisoblanadi. Rossiya hukumati soliqqa rioya qilishni yaxshilash va daromadlarni yig'ishni oshirish choralarini ko'rdi. Bu yangi soliq kodeksini joriy etish, soliq ma'muriyatchiligini kuchaytirish va qonun hujjatlariga rioya qilmaslik uchun yangi jazo choralarini joriy etishni o'z ichiga oladi.

Rossiyada soliqqa tortishni takomillashtirishning asosiy masalalaridan biri norasmiy iqtisodiyotda faoliyat yurituvchi kichik va o'rta korxonalarining (KO'B) ko'pligidir. Ushbu korxonalar ko'pincha soliq to'lamaydi yoki soliqlardan qochish uchun daromadlarini kam hisobot qiladi. Ushbu muammoni hal qilish uchun hukumat kichik va o'rta biznesni rasmiy iqtisodiyotga qo'shilish va soliq qoidalariga rioya qilishni rag'batlantirish bo'yicha bir qator chora-tadbirlarni amalga oshirdi. Ular orasida soliq hisobotlarini taqdim etish tartib-taomillarini soddalashtirish, KO'B sub'ektlari uchun soliq yukini kamaytirish va qonunchilikka rioya qilishni rag'batlantirish uchun imtiyozlar berish kiradi.

Rossiyada soliqqa tortish tizimini takomillashtirishning yana bir muammosi - ayrim korxonalar va davlat amaldorlari o'rtasida korrupsiya va soliq to'lashdan bo'yin tovlashning yuqori darajasi. Bunga qarshi kurashish uchun hukumat soliq to'lashdan bo'yin tovlaganlik va korrupsiya uchun jazolarni kuchaytirdi, soliq nazorati organlarini kuchaytirdi, soliq ma'muriyatchiligida shaffoflik va javobgarlikni oshirishga qaratilgan yangi qoidalarni joriy etdi. Umuman olganda, Rossiyada soliq majburiyatlarining bajarilishini takomillashtirish ko'p qirrali yondashuvni talab qiladigan murakkab masala bo'lib, soliq qoidalarini soddalashtirish, rioya qilishni rag'batlantirish, rioya qilmaslik uchun jarimalarni oshirish, korrupsiya va soliq

to'lashdan bo'yin tovlash holatlarini bartaraf etishni o'z ichiga oladi.

Xitoy hukumati so'nggi yillarda soliq majburiyatlarining bajarilishini yaxshilash bo'yicha turli chora-tadbirlarni amalga oshirdi. Asosiy tashabbuslardan ba'zilari quyidagilardan iborat:

Soliq yig'ish va tekshirishni kuchaytirish: Xitoy hukumati soliq inspektorlari sonini ko'paytirdi va soliq to'lovchilarning soliq qoidalariga rioya qilishlarini ta'minlash uchun soliq tekshiruvlarini tez-tez o'tkazdi.

Soliq ma'lumotlarini almashishni kengaytirish: Xitoy soliq idoralari soliq ma'lumotlarini almashish uchun umummilliy platformani yaratdi, bu turli soliq organlariga soliq to'lovchilar ma'lumotlarini almashish va yanada samarali hamkorlik qilish imkonini beradi. Elektron hisob-fakturani joriy etish: Xitoy hukumati soliq to'lashdan bo'yin tovlashning oldini olish va soliq yig'ish samaradorligini oshirish uchun elektron hisob-fakturani joriy qildi. Bu ham soliq to'lovchilar uchun hisob-fakturani rasmiylashtirish jarayonini soddalashtirish orqali ma'muriy yukni kamaytirdi. Soliq nizolarini hal qilish mexanizmlarini takomillashtirish: Xitoy hukumati soliq to'lovchilarga soliq nizolarini hal qilish uchun ko'proq yo'llarni taqdim etish uchun ma'muriy qayta ko'rib chiqish va soliq da'vosi kabi soliq nizolarini hal qilishning turli mexanizmlarini yaratdi. Ixtiyoriy soliq majburiyatlarini rag'batlantirish: Xitoy hukumati soliqqa ixtiyoriy rioya qilishni rag'batlantirish uchun turli imtiyozlarni joriy qildi, masalan, soliq qonunbuzarliklarini faol ravishda oshkor qilgan va soliqlarni to'lagan soliq to'lovchilar uchun soliq jazolarini kamaytirish. Umuman olganda, ushbu tashabbuslar Xitoyda soliqqa tortishning samaradorligi va samaradorligini oshirish va soliq to'lovchilar o'rtasida soliqqa ixtiyoriy rioya qilishni kuchaytirishga qaratilgan.

Qonunga rioya qilmaslik natijasida soliq tushumlarining sezilarli darajada yo'qotilishi hisobga olinsa, soliqni qo'llash Evropada muhim masala hisoblanadi. Evropa mamlakatlari soliq majburiyatlarining bajarilishini yaxshilash uchun turli xil chora-tadbirlarni amalga oshirdilar. Bu chora-tadbirlar qatoriga soliq to'lovlarini elektron shaklda topshirish va to'lov tizimlari kabi yangi texnologiyalarni joriy etish, soliq organlari o'rtasida ma'lumot almashishni kuchaytirish, talablarga rioya qilmaganlik uchun jazo choralarini kuchaytirish kiradi. Bundan tashqari, ba'zi mamlakatlar soliq to'lovchilarni soliqlarni ixtiyoriy ravishda to'lash va to'lashga undash uchun amnistiya dasturlarini amalga oshirdi. Umuman olganda, Evropada soliqqa tortishni yaxshilashdan maqsad soliqqa tortishni oshirish va soliq farqini kamaytirish, natijada hukumatlar uchun soliq tushumlarining oshishiga olib keladi.

Janubiy Koreyada hukumat soliq majburiyatlarining bajarilishini yaxshilash bo'yicha turli chora-tadbirlarni amalga oshirdi. Asosiy yondashuvlardan biri soliq ma'muriyati samaradorligi va aniqligini oshirish uchun katta ma'lumotlarni tahlil qilish va sun'iy intellekt kabi ilg'or texnologiyalardan foydalanishdir. Janubiy Koreyadagi

Milliy soliq xizmati (NTS) soliq to'lovchilar va tranzaksiyalar bilan bog'liq turli ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish uchun ma'lumotlarni tahlil qilish markazini tashkil etdi. Bu har qanday mumkin bo'lgan soliq to'lashdan bo'yin tovlash yoki rioya qilmaslik muammolarini aniqlashga yordam beradi.

Bundan tashqari, Janubiy Koreya hukumati soliq to'lovchilarni soliq majburiyatlarini bajarishga undash uchun turli soliq imtiyozlari va jazo choralarini qo'llagan. Masalan, soliq deklaratsiyasini o'z vaqtida topshirgan soliq to'lovchilar soliq imtiyozlari yoki chegirmalarni olishlari mumkin, bajarmaganlar esa jarima, jarima yoki hatto jinoiy javobgarlikka tortilishi mumkin. Hukumat, shuningdek, soliq yig'ishni yaxshilash bo'yicha chora-tadbirlarni kiritdi, masalan, soliq organlariga soliqlarni to'lamagan soliq to'lovchilarning bank hisoblarini muzlatish yoki aktivlarini olib qo'yishga ruxsat berish. Shuningdek, NTS soliq to'lashdan bo'yin tovlash va boshqa soliqqa oid jinoyatlarni tergov qilish uchun politsiya va prokuratura kabi boshqa davlat idoralari bilan hamkorlik qiladi. Umuman olganda, Janubiy Koreya hukumati ilg'or texnologiyalar, rag'batlantirish, jarimalar va soliq qonunchiligiga rioya etilishini ta'minlash uchun boshqa davlat organlari bilan hamkorlikni qo'llagan holda soliq majburiyatlari ijrosini ta'minlashni takomillashtirishga faol yondashdi.

Qo'shma Shtatlarda soliq majburiyatlarini bajarish uchun ichki daromad xizmati (IRS) mas'uldir. IRS soliq qonunchiligiga rioya qilishni yaxshilash uchun bir nechta dasturlarga ega, jumladan:

Majburiy ijro: IRSda soliq to'lashdan bo'yin tovlash, firibgarlik va qonun hujjatlariga rioya qilmaslik holatlarini tekshiradigan maxsus ijro bo'limi mavjud. Bo'linma soliq qonunchiligini buzgan shaxslarga nisbatan tekshirishlar o'tkazish, mulklarni hibsga olish va jinoiy ish qo'zg'atish huquqiga ega.

Ta'lim va ta'lim: IRS soliq to'lovchilarga o'z majburiyatlarini tushunishga va keng tarqalgan xatolardan qochishga yordam berish uchun ta'lim va tushuntirish dasturlarini taqdim etadi. Bunga onlayn resurslar, seminarlar va nashrlarni taqdim etish kiradi. IRS butun mamlakat bo'ylab soliq to'lovchilarga yordam markazlariga ega bo'lib, ularda soliq to'lovchilar o'zlarining soliq savollari va masalalari bo'yicha shaxsan yordam olishlari mumkin. IRS soliq deklaratsiyasini elektron shaklda topshirishni rag'batlantiradi, bu xatolarni kamaytiradi va muvofiqlikni oshiradi.

Soliq to'lovchini tartibga solish: IRS soliq to'lovchilarni tartibga soladi va ular o'z mijozlariga soliq to'g'risida to'g'ri va ishonchli maslahat berishlarini ta'minlash uchun ulardan ma'lum malaka standartlariga javob berishlarini talab qiladi. Umuman olganda, ushbu sa'y-harakatlardan maqsad soliq qonunchiligiga ixtiyoriy rioya qilishni rag'batlantirish va soliqqa tortish samaradorligini oshirishdan iborat.

Soliq majburiyatlarini bajarishni takomillashtirish masalalari bo'yicha olimlar o'rtasida bir qancha bahsli munozaralar mavjud.

Munozaralardan biri jazo choralarini qo'llash va rioya qilishni rag'batlantirish haqida. Ayrim olimlarning ta'kidlashicha, qonun hujjatlariga rioya qilmagan soliq to'lovchilarga nisbatan qat'iy jazo qo'llash soliq qonunchiligini ta'minlashning eng samarali usuli hisoblanadi. Boshqalar, soliq to'lovchilarni soliq imtiyozlari yoki boshqa mukofot shakllari orqali rag'batlantirish yaxshiroq yondashuv ekanligini ta'kidlamoqda.

Yana bir munozara soliq qonunchiligini yaxshilashda texnologiyaning roli haqida. Ba'zi olimlarning ta'kidlashicha, elektron hujjat topshirish va onlayn to'lov tizimlari kabi raqamli echimlar soliq yig'ishni sezilarli darajada yaxshilashi va soliq to'lovchilar yukini kamaytirishi mumkin. Boshqalar, texnologiyaning o'zi etarli emasligini va samarali soliq boshqaruvi texnologik echimlar va inson tajribasining kombinatsiyasini talab qiladi.

Uchinchi munozara soliqqa tortish va soliq to'lovchining huquqlari o'rtasidagi muvozanat haqida. Ba'zi olimlarning ta'kidlashicha, soliq qonunchiligi barcha soliq to'lovchilar o'z majburiyatlarini bajarishlarini ta'minlash uchun ustuvor ahamiyatga ega. Boshqalar esa, soliq to'lovchilarning huquqlarini himoya qilish va adolatli munosabatni ta'minlash bir xil darajada muhim va soliqqa tortish choralarini ehtiyotkorlik bilan qo'llash kerakligini ta'kidlaydilar.

Soliq majburiyatlarini bajarish soliq to'lovchilar uchun ham, hukumatlar uchun ham muhim masaladir. Soliq majburiyatlari ijrosini takomillashtirish maqsadida bir qator vazifalar, jumladan, qonun hujjatlariga rioya qilishni oshirish, soliq to'lashdan bo'yin tovlashni kamaytirish, soliq ma'muriyatchiligi samaradorligini oshirish kabi vazifalar belgilab olindi. Soliq majburiyatlari ijrosini takomillashtirish funksiyalariga soliq siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish, soliq to'lovchilar ma'lumoti va kommunikatsiyalarini takomillashtirish, soliqlarni undirish va undirish darajasini oshirish, xalqaro hamkorlikni mustahkamlash kiradi.

Turli mamlakatlarda, jumladan, O'zbekiston, Rossiya, Xitoy, Yevropa, Janubiy Koreya, AQShda soliq majburiyatlari ijrosini takomillashtirish bo'yicha bir qancha tadqiqotlar va muhokamalar o'tkazildi. Ayrim olimlar soliq qonunchiligini takomillashtirishga samarali ijro mexanizmlari orqali erishish mumkin, deb hisoblasa, boshqalari esa buning uchun rag'batlantirish va majburiy ijroni uyg'unlashtirish zarur, deb ta'kidlaydilar.

O'zbekistonda soliqqa tortish tartib-taomillarini soddalashtirish, soliq tekshiruvlariga tavakkalchilik asosidagi yondashuvni joriy etish kabi chora-tadbirlar orqali soliq majburiyatlari ijrosini takomillashtirishga qaratilgan sa'y-harakatlar amalga oshirildi. Shu bilan birga, norasmiy iqtisodiyotni qisqartirish va soliq to'lovchilarning ta'limini yaxshilash kabi hal qilinishi kerak bo'lgan vazifalar ham mavjud. Umuman olganda, soliq majburiyatlari ijrosini takomillashtirish murakkab

masala bo‘lib, ko‘p qirrali yondashuvni, jumladan, samarali siyosatni, samarali soliq ma‘muriyatchiligini va samarali ijro mexanizmlarini talab qiladi.

Xulosa va takliflar.

Soliq qonunlari va qoidalarini soddalashtirish: Murakkab soliq qonunlari va qoidalari ko‘pincha soliq to‘lovchilarga soliq majburiyatlarini bajarishni qiyinlashtiradi. Soliq qonunlari va qoidalarini soddalashtirish soliq to‘lovchilarga o‘z majburiyatlarini tushunish va bajarishni osonlashtiradi.

Soliq to‘lovchiga ta‘lim berish va yordam berish: Ko‘pgina soliq to‘lovchilar o‘zlarining soliq majburiyatlari yoki ularga qanday rioya qilishlari haqida bilishmaydi. Soliq to‘lovchilarga ta‘lim va yordam ko‘rsatish rioya qilishni yaxshilashga yordam beradi va xato yoki kamchiliklar ehtimolini kamaytiradi.

Majburiy choralarni kuchaytirish: ta‘lim va yordam muhim bo‘lsa-da, rioya qilmaslik oqibatlari ham bo‘lishi kerak. Majburiy chora-tadbirlarni kuchaytirish, masalan, qonunbuzarliklar uchun jarima va jarimalar, qoidabuzarliklarning oldini olish uchun xizmat qilishi mumkin.

Shaffoflik va hisobdorlikni oshirish: soliq ma‘muriyatining shaffofligi va hisobdorligi soliq to‘lovchilar va soliq organlari o‘rtasida ishonchni mustahkamlashga yordam beradi. Bunga kommunikatsiyalarni kuchaytirish, soliqlarni undirish va undirish bo‘yicha faoliyat to‘g‘risida jamoatchilikka hisobot berish, soliq organlarining o‘z xatti-harakatlari uchun javobgarligini ta‘minlash choralarni ko‘rish orqali erishish mumkin.

Muvofiqlikni yaxshilash uchun texnologiyadan foydalaning: Texnologiya soliqqa rioya qilish jarayonlarini soddalashtirish, aniqlikni oshirish va xato yoki kamchiliklar ehtimolini kamaytirish uchun ishlatilishi mumkin. Masalan, elektron hujjat topshirish va to‘lov tizimlari soliq to‘lovchilarning o‘z majburiyatlarini bajarishini osonlashtirib, soliq organlarini aniqroq va o‘z vaqtida ma‘lumot bilan ta‘minlash imkoni berish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

Tigran Poghosyan va Evgeniya Kolomak (2013)
https://www.files.ethz.ch/isn/139068/643172_sa231.pdf

Sanjay Kumar va Tigran Poghosyan olimlar tomonidan “O‘zbekistonda soliqqa rioya qilishni yaxshilash: adabiyot va xalqaro tajribadan saboqlar” (2019):
<https://cyberleninka.ru/article/n/the-prospects-of-improvement-of-the-legal-basis-of-tax-administration-in-the-republic-of-uzbekistan>

Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодекси- Тошкент: Фафур Фулом нашриёт уйи 2020.- 640 б.

Normurzaev U. K. Amendments and additions to the tax code of the republic of uzbekistan on tax privileges in 2021. – 2021

Нормурзаев Умид Холмурзаевич Ҳукуматимиз томонидан берилаётган солиқ имтиёзларининг ҳисобини юритиш ва самарадорлигини таҳлил қилиш масалалари // Экономика и финансы (Узбекистан). 2021. №10 (146). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ukumatimiz-tomonidan-berilayotgan-soli-imiyozlarning-isobini-yuritish-va-samaradorligini-talil-ilish-masalalari> (дата обращения: 17.01.2023)

Нормурзаев У. Х. 2021 йилдаги солиқ маъмурчилиги ҳамда солиқ кодексига киритилган ўзгартириш ва қўшимчалар юзасидан //Интернаука. – 2021. – Т. 6. – №. 182 часть 2. – С. 99.